

Omschrijving van het begrip ‘competenties’

Met het scoren van ‘competenties’ doen we een uitspraak over het geheel van vaardigheden, inzichten en disposities waarover leerlingen op een bepaald moment beschikken. Deze (mentale en cognitieve) mogelijkheden bepalen hoe succesvol kinderen in de schoolse context én daarbuiten functioneren. Ze zijn de vrucht van ontwikkelings- en leerprocessen die ze achter de rug hebben. Competenties zijn meer dan de som van aparte ‘vaardigheidjes’ of ‘kennis’. Ze maken dat iemand zich ook in nieuwe, complexe, levensechte situaties ‘kundig’ kan tonen. Het gaat hier om ‘life skills’ verworven door ‘deep-level-learning’. Competenties zijn ook af te leiden uit het ‘leervermogen’ of de vlotheid waarmee nieuwe vaardigheden en inzichten door iemand worden verworven.

De bril opzetten van ontwikkeling betekent loskomen van de inhoud van de activiteit, maar in deze activiteit zoeken naar datgene waar het kind in wezen mee bezig is. Eén activiteit zoals bijvoorbeeld werken met fijn constructiemateriaal kan verschillende ontwikkelingsdomeinen beslaan: een kind kan vooral fijnmotorisch bezig zijn (stukjes in elkaar passen) of met ruimte en representatie van ruimte (namaken van een getekend model), of met rollenspel (autoparcours) of met ordenen en sorteren van materialen. Om de verschillende ladingen die een activiteit heeft op het spoor te komen, doen we aan reconstructie van ‘mentale activiteit’. We verplaatsen ons in het kind en gaan na welke competenties hij/zij in zijn/haar activiteit aanspreekt.

De niveaus

zeer zwak = het globale competentieniveau ligt ver onder het gemiddelde van leeftijdsgenoten. De algemene mentale of cognitieve ontwikkeling komt bij dit kind als uitgesproken zwak over: in nagenoeg alle gebieden – taal, sociale competentie, wiskundig en logisch denken, begrijpen van fysische en maatschappelijke fenomenen... - ontbreekt een goede basis om succesvol met de omgeving, taken en uitdagingen om te gaan. Het scheppen van ontwikkelingskansen vraagt een verregaande aanpassing van de aanpak om op het aanwezige leervermogen aan te sluiten.

zwak = het globale niveau ligt onder het gemiddelde van leeftijdsgenoten

gemiddeld = het globale niveau ligt op het gemiddelde niveau van leeftijdsgenoten

sterk = het globale niveau ligt boven het gemiddelde van leeftijdsgenoten

zeer sterk = het globale competentieniveau ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdsgenoten:

Competentiegebieden

- Grote motoriek
- Fijne motoriek
- Beeldende expressie
- Muzikale competentie
- Taalvaardigheid
- Sociale competentie
- Begrijpen van de maatschappelijke wereld
- Begrijpen van de fysische wereld,
- Abstract/logisch denken
- Zelfvertrouwen
- Zelfsturing/ondernemingszin
- Verbondenheid.

Competentiegebieden:

Grove motoriek

Competentie op het vlak van de grove motoriek heeft te maken met de wijze waarop men zijn lichaam in allerlei bewegingssituaties kan inzetten en ‘besturen’. Bij grove motoriek gaat het om het kunnen coördineren van de verschillende spieren en lichaamsdelen in functie van een bepaald doel of taak.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Heeft het zeer moeilijk met situaties waarin bewegingen moeten worden uitgevoerd: beschikt over weinig controle, soepelheid, nauwkeurigheid. Vaak onnodige bijbewegingen. Meer complexe bewegingspatronen verlopen traag of moeizaam. Reageert traag op obstakels of signalen. Ritme wordt niet gehouden. Het loopt vaak mis: struikelen, omstoten, afhaken... Niet vlot in het nabootsen van bewegingen: pikt patronen niet op, wil alles tegelijk doen, verward...	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Toont een grote lichamelijke behendigheid. Blijkt in brede waaier van bewegingssituaties. Het is een plezier om naar zijn/haar bewegen in de ruimte te kijken: soepel en sierlijk, doelgericht en met grote efficiëntie, aangepast tempo, ritmisch, vlot reagerend op veranderingen en signalen. Pikt nieuwe bewegingspatronen snel op.	

Fijne motoriek

Competentie op het vlak van de fijne motoriek heeft te maken met de wijze waarop men behendigheid aan de dag kan leggen in het omgaan met allerlei klein gereedschap en materiaal die een nauwgezette coördinatie vereisen. Fijne motoriek gaat in hoofdzaak over handvaardigheid en vingervaardigheid en over oog-hand coördinatie.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Heeft het moeilijk met het uitvoeren van handelingen. Heeft bij vele opdrachten/situaties hulp nodig. Gaat krampachtig om met gereedschap. Vermijdt kleine materialen en levert een ruw product af. Maakt onnodige bijbewegingen. Er komen vaak ongelukjes voor (dingen laten vallen, omstoten, scheef plakken, ernaast tekenen, verf morsen, ...).	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Is erg handig: kan vlot en met precisie complexe handelingen stellen. Heeft zeer goede coördinatie van hand en vingers, losgekoppeld van de rest van het lichaam. Pikt nieuwe bewegingspatronen makkelijk op.	

Beeldende expressie

De niet-verbale, beeldende expressievaardigheid is de competentie om iets wat je waarneemt, ervaart, voelt of denkt op een treffendere manier vorm te geven, ten volle tot uitdrukking te brengen. Men gebruikt daarbij beeldende uitdrukkingsvormen (schilderen en tekenen, collages, constructies,...). Zo wordt de oorspronkelijke ervaring of gedachte voor zichzelf scherper én toegankelijk of waarneembaar voor anderen. Deze competentie omvat het vermogen om zelf de beeldende uitdrukkingen van anderen te ‘begrijpen’ en te smaken.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Slaagt er niet in om persoonlijke belevingen en ervaringen via beeldende activiteit tot uitdrukking te brengen. Komt niet tot adequate vormgeving. Heeft geen oog voor esthetische aspecten (kleur, compositie) in het omgaan met ruimtelijke elementen. Maakt niet echt gebruik van de expressieve mogelijkheden van de gebruikte techniek. Heeft een beperkt gevoel van ruimte en een zwak ruimtelijk voorstellingsvermogen.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Slaagt er zeer goed in om belevingen en ervaringen via beeldende activiteit tot uitdrukking te brengen. Is gevoelig voor esthetische aspecten (kleur, compositie) in het omgaan met ruimte. Benut op een krachtige manier de elementen van vormgeving (symboliek, kleuren, verhoudingen...) om zijn intuïties tot uitdrukking te brengen. Kan zich in een waaier van beeldende uitdrukkingsvormen uiten en kan zelf ten volle van beeldend materiaal (kunst) genieten.	

Muzikale competentie

Een competente omgang met muziek berust op het vermogen om tot een rijk geschakeerde waarneming van klanken te komen: het kunnen ‘horen’ van melodielijnen, maten, ritmes en ritmeveranderingen, de samenhang in klanken [(dis)harmonie], de diverse timbres eigen aan stemmen en instrumenten. Op het meer inhoudelijke vlak gaat het om het kunnen ‘grijpen’ van de sfeer, de beleving, het idee dat door de muziek tot uitdrukking wordt gebracht en de expressieve kracht van alle aspecten van de klank in een compositie kunnen smaken. In een actieve vorm behelst de muzikale competentie het kunnen experimenteren en op expressieve wijze kunnen benutten van instrumenten – m.i.v. de eigen stem - om een intuïtie, stemming of idee met anderen te kunnen delen.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Heeft weinig voeling met muziek: kan bij het beluisteren van muziek slechts eenvoudige composities, melodieën, maten en ritmes in zich opnemen. Heeft geen oor voor de nuances in timbre en varianten in harmonie. Kan zich niet inleven in de stemmingen, belevingen en intuïties die via klanken tot uitdrukking worden gebracht. Kan geen gebruik maken van muziek als middel tot expressie.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Komt tot rijk geschakeerde waarneming van muziek en kan complexe composities, melodielijnen, maten en ritmes en samenhangen in klanken [(dis)harmonie] op een genuanceerde manier waarnemen en van die schakeringen genieten. Kan zich inleven in de stemmingen, belevingen en intuïties die via klanken tot uitdrukking worden gebracht. Kan zelf op actieve wijze muziek als expressiemiddel hanteren en met stem/instrumenten op zinvolle wijze experimenteren en improviseren.	

Taalvaardigheid

Taalvaardigheid gaat over de beheersing van taal als een ‘instrument’ om iets wat je ervaart, voelt of denkt op een trefzekere en indringende manier onder woorden te brengen (mondeling of schriftelijk). Zo wordt de oorspronkelijke ervaring of gedachte scherper (voor zichzelf) én tegelijk toegankelijk voor anderen. Taalvaardigheid omvat ook de competentie om vlot te verstaan wat anderen verwoorden in allerlei vormen (mondeling en schriftelijk), in allerlei situaties (op school en erbuiten) en via allerlei media (op televisie, radio, in film, toneel, internet...).

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Is verbaal heel zwak: slaagt er niet in om zonder hulp verbale uitingen van anderen te begrijpen of eigen ervaringen, belevingen en gedachten onder woorden te brengen. Hanteert een weinig complexe taal, met weinig gedifferentieerde woordenschat. Expressieve aspecten van taalgebruik worden in het beluisteren/ontcijferen van taal niet waargenomen of zelf niet actief benut.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Is verbaal heel sterk: slaagt erin vlot, precies en op een expressieve manier ervaringen, belevingen en gedachten onder woorden te brengen. Hanteert een gedifferentieerde woordenschat en complexe taalstructuur. Heeft bij het beluisteren van taal / het lezen een uitgesproken gevoel voor nuances en kan taalvormen zoals poëzie smaken.	

Sociale competentie

Sociale competentie berust op het voeling hebben met de eigen belevingen én zich in anderen kunnen verplaatsen: in hun gevoelens, hun intenties en hun waarnemingen en gedachten. Dat maakt het mogelijk om interactie tussen mensen (intuïtief) te begrijpen en gedragingen te voorspellen, rekening houdend met de specifieke context. Succesvol met anderen omgaan vereist een breed gedragsrepertorium (hoe vraag je hulp, hoe druk je affectie uit, hoe maak je duidelijk wat je niet wil...?) en een aanvoelen van wat in een situatie de meest effectieve tussenkomst is.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Heeft weinig zicht op eigen gevoelens. Is egocentrisch: kan zich niet in gevoelens, waarnemingen en gedachten van anderen inleven. Kan daardoor in heel wat situaties niet adequaat inspelen op anderen. Is beperkt in omgangsvormen en komt zelden tot succesvolle interacties.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Doorvoelt eigen belevingen en kan ze verwoorden. Vertoont een grote betrokkenheid op de sociale werkelijkheid. Kan zich in gevoelens, behoeften en gedachten van anderen inleven, deze verwoorden, er rekening mee houden en ernaar handelen. Beheerst een brede waaier van sociale omgangsvormen en strategieën en weet ze met succes in te zetten.	

Begrijpen van de maatschappelijke wereld

Begrijpen van de ‘maatschappelijke wereld’ heeft betrekking op de vele wijzen waarop het leven in groepen gestalte krijgt (in de familie, de samenleving, de natie en de wereldgemeenschap). Het slaat op een inzicht in de processen, de voorwaarden en de regels die het leven bepalen in een waaier van domeinen: de zorg voor basisbehoeften (sociale zekerheid, gezondheidszorg, ongevallenpreventie, milieu...), opvoeding en onderwijs, de politiek en het recht (democratie, wetgeving, rechtsspraak...), de economie (productie en handel van goederen en diensten), de communicatiemiddelen (de post, telefoon, geschreven pers, radio, televisie, internet...), de wereld van zingeving, kunst en cultuur (filosofische en religieuze stromingen, gewoonten en rituelen en de vele vormen van artistieke expressie).

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Samenlevingsthema's liggen (nog) niet binnen zijn/haar denkwereld: heeft weinig of geen voorstelling van de wijzen waarop gemeenschappen zich – hier en nu, vroeger en elders - organiseren. Heeft geen notie van de waaier aan samenlevingsvormen, economische aspecten (het voortbrengen en verhandelen van goederen), het voorzien in basisbehoeften, het scheppen van rechtszekerheid, de rol van vorming en ontwikkeling, het voeren van beleid (politiek), het ontwikkelen van ‘cultuur’ en het scheppen en benutten van communicatiemiddelen.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Heeft een uitgesproken interesse voor samenlevingsthema's (hier en elders, vroeger en nu) en heeft een ontwikkelde voorstelling van de principes die aan de basis liggen van het functioneren van gemeenschappen: samenlevingsvormen, het instaan voor basiszorgen, het scheppen van rechtszekerheid, het voortbrengen en verhandelen van goederen, realiseren van vorming en ontwikkeling, het voeren van beleid (politiek), het ontwikkelen van ‘cultuur’ en het scheppen en benutten van communicatiemiddelen.	

Begrijpen van de fysische wereld

Het ‘begrijpen’ van de fysische wereld – de materie en de natuur - , blijkt uit het greep hebben op eigenschappen van materialen, zich kunnen voorstellen hoe voorwerpen en levende wezens zich in allerlei situaties en in combinatie met elkaar ‘gedragen’, voorspellingen kunnen maken over effecten van handelingen op objecten. Het gaat om het intuïtief kunnen vatten van allerlei verschijnselen. Dit begrijpen vormt de basis voor technologie: het inzicht in allerlei manieren om met de materie en met de natuur om te gaan, gebruik makend van hun eigenschappen.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Is zeer weinig toegankelijk voor impressies omtrent fysische verschijnselen. Heeft in zeer geringe mate voeling met deze werkelijkheid, heeft nog vele inadequate voorstellingen en maakt vaak onjuiste inschattingen van de effecten van combinaties van materialen en van ingrepen.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ligt ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Is sterk gericht op het opdoen van ervaringen in de fysische wereld. Heeft een gedifferentieerd aanvoelen van eigenschappen en wetmatigheden in objecten en levende wezens. Maakt goede inschattingen van de effecten van combinaties van materialen en van ingrepen. Weet adequate ingrepen op objecten en natuur te bedenken en op succesvolle manier met die wereld om te gaan.	

Abstract/logisch denken

Wiskundig en logisch denken verwijst naar ‘abstractievermogen’: het vermogen om het concrete te overstijgen. Dat blijkt uit het kunnen onderbrengen van voorwerpen en verschijnselen in categorieën, ze ordenen (seriëren) en wiskundig benaderen, vlot met ruimte- en tijdsbegrippen omgaan. Het gaat ook over het ontdekken van wetmatigheden [Nico wordt pesterig als hij zijn zin niet krijgt] en conclusies kunnen formuleren op basis van ‘logisch’ redeneren [een stok zal drijven, want het is van hout zoals boten dat zijn].

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: competentie ligt ver onder het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Kan het concrete niet overstijgen, heeft moeite om al denkend ordening te brengen in de wereld, (taal)begrippen te vatten of actief te gebruiken om de werkelijkheid te beschrijven; heeft weinig greep op ruimte, tijd en hoeveelheden; komt niet tot het maken van veralgemeningen en het opzetten van redeneringen.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: competentie ver boven het gemiddelde niveau van leeftijdgenoten
Toont een groot vermogen tot abstractie: hanteert consequent criteria om voorwerpen te sorteren of te seriëren, ordent waarnemingen door ze in categorieën onder te brengen, beheerst de begrippen nodig om de wereld van ruimtelijke relaties, tijd en hoeveelheden te vatten. Maakt spontaan redeneringen door relaties te leggen tussen verschijnselen en wetmatigheden te beschrijven.	

Zelfvertrouwen

Emotioneel goed in elkaar zitten, drukt zich uit in positieve zelfwaardering, zelfvertrouwen, het goed in voeling zijn met zichzelf en niet bepaald worden door onverwerkte emoties. Het gaat gepaard met vitaliteit, weerbaarheid, het vermogen om zich op korte termijn te herstellen van tegenslagen en pijnlijke ervaringen.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: zit emotioneel niet goed in mekaar / heeft beperkt zelfvertrouwen
Heeft het emotioneel erg moeilijk: een gering zelfvertrouwen, in beperkte mate bewust van en greep op eigen emoties. Een geringe weerbaarheid en vele uitingen van onverwerkte emoties in de vorm van futloosheid of rusteloosheid, in zichzelf gekeerd zijn of impulsief zijn, over zich heel laten lopen of overdreven dominantie, zichzelf kwetsen of agressief gedrag, (faal)angst en zich in vele situaties ongemakkelijk voelen of arrogantie en zelfoverschatting, in weinig geïnteresseerd zijn of obsessie voor bepaalde onderwerpen, psycho-somatische klachten en tics...	
NIVEAU 5	ZEER STERK: heeft een uitgesproken sterke emotionele basis / gezond zelfvertrouwen
Zit als persoon stevig in elkaar: een realistisch zelfbeeld gekoppeld aan zelfvertrouwen, een positief zelfwaardegevoel en het ontbreken van irrationeel gedrag en symtoomgedragingen. Heeft een goed contact met eigen emoties en kan op adequate manier met gevoelens en pijnlijke ervaringen omgaan (weerbaarheid). Is innerlijk rustig maar beschikt tegelijk over veel (psychische) energie en vitaliteit. Kan zichzelf zijn in een brede waaier van situaties. Komt op voor zichzelf maar doet dat op zakelijke, niet agressieve manier. Is gedreven maar kan tegelijk de nodige afstand bewaren.	

Zelfsturing/ondernemingszin

Zelfsturing is de dispositie om de mogelijkheden die in zichzelf en de omgeving besloten liggen optimaal te benutten met het oog op levenskwaliteit.

Het behelst: keuzes kunnen maken (weten wat men wil), je achter iets kunnen zetten (de wilsfactor), weten hoe dingen aan te pakken (scenario's kunnen bedenken en uitvoeren) en afstand kunnen nemen (bij kunnen sturen en leren uit ervaring).

Zelfsturing gepaard aan creativiteit levert 'ondernemingszin' op: het vermogen om grenzen te verleggen, te zien wat 'nog niet is maar zou kunnen zijn' en dat ook te realiseren.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: heeft een uiterst beperkt vermogen tot zelfsturing
Weet niet wat hij/zij wil, voor zichzelf een richting aan te geven en keuzes te maken. Heeft het moeilijk om acties mentaal op te roepen, zich daar bewust op te richten en ze uit te voeren. Brengt opdrachten zelden tot een goed einde. Ziet het verband niet tussen het eigen handelen en de gevolgen daarvan. Trekt geen lering uit ervaringen. Komt hulpeloos over.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: heeft een uitgesproken vermogen tot zelfsturing en ondernemen
Weet goed aan de slag te gaan: weet wat hij/zij wil, kan zich een doel stellen, tot actie overgaan en de handelingen tot een goed eind brengen. Geeft niet bij eerste hindernis op en kan doorzetten om zijn/haar doel te bereiken. Kan afstand nemen en strategisch tewerk gaan. Kan goed gebruik maken van de beschikbare mogelijkheden en zich aan veranderde omstandigheden aanpassen. Is een geboren initiatiefnemer: komt op met originele ideeën en creatieve oplossingen.	

Verbondenheid

Verbondenheid is de kern van waardeopvoeding. Het is de best denkbare basis voor verantwoordelijk gedrag, voor een respectvolle en liefdevolle omgang met al het bestaande. Wie zich verbonden voelt met zichzelf, met anderen, met de samenleving, met de materiële wereld en met de natuur en het levensgeheel wordt in zijn/haar handelen gedreven door het motief om te beschermen, te verzorgen, te helen, te waarderen, te doen gedijen, tot ontwikkeling te brengen, te vieren. De basisattitude van verbondenheid maakt dat men lijdt bij de confrontatie met destructief en agressief gedrag, bij het zien teloorgaan van leven en het onbenut zien worden van kansen op welvaart, welzijn en vrede.

NIVEAU 1	ZEER ZWAK: er is nauwelijks een spoor van verbondenheid in de wijze van omgaan
Gaet niet zorgzaam om met de materiële wereld en de natuur, heeft geen moeite met het schade zien toebrengen door anderen of vindt zelf plezier in het stuk maken van objecten. Toont geen respect voor anderen, maakt hen belachelijk, kwetst hen, heeft het gemunt op wie 'anders' of zwakker is. Is onverschillig voor het lot van andere groepen, kijkt neer op mensen, culturen, samenlevingen die er anders uitzien of andere opvattingen hebben.	
NIVEAU 5	ZEER STERK: de omgangswijze getuigt van een zeer hoge mate van verbondenheid
Gaet zorgzaam om met materialen. Heeft oog voor de esthetische kant van materialen, constructies, landschappen... Voelt zich triest/boos bij het zien beschadigen van objecten. Meent het goed met anderen, zet zich in om anderen blij maken, geeft anderen kansen en toont zich geduldig. Heeft oog voor wie het moeilijk heeft, 'anders' of zwak is en neemt het op voor wie door anderen wordt gepest of er 'niet bijhoort'. Trekt zich het lot van andere groepen en samenlevingen aan, leeft met hen mee en wil er zich voor inzetten.	